

SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL CU TEMA „MILENIUL IV Î. DE HR.” (NESSEBĂR 28—30 AUGUST 1992)

În perioada 28—30 august 1992 a avut loc în Bulgaria la Nessebăr, 32 km nord de Burgas, Simpozionul internațional cu tema „Mileniul IV î. de Hr.”, organizat de Noua Universitate Bulgară din Sofia, în asociere cu Muzeul Arheologic din Nessebăr. Comitetul de organizare al acestui simpozion, constituit din prof. dr. E. Bojilova, prof. dr. H. Todorova și dr. P. Georgieva din Sofia, s-a străduit să asigure cât mai bune condiții de cazare în stațiunea balneară de la Nessebăr și de lucru, la 3 km depărtare, la sediul Bibliotecii din vechiul oraș Messembria. La acest simpozion au participat circa 30 specialiști din Bulgaria, România, Republica Moldova, Ucraina, Germania și Turcia, precum și studenți de la șantierul de săpături arheologice de la Nessebăr. Participanților din România, Republica Moldova și Ucraina Comitetul de organizare le-a achitat înscrierea, cazarea și diurna, respectiv 300 leva pentru 3 (trei) zile.

Deschiderea lucrărilor simpozionului a avut loc în după-masa zilei de 28 august la Muzeul Arheologic din vechiul oraș, cu care prilej, după o scurtă alocuțiune din partea primarului orașului Nessebăr și o informare făcută de dr. P. Georgieva, s-a vizitat expoziția cu tema „Descoperiri recente eneolitice din tell-ul de la Kozarev”, lângă satul Kableškovo, conținând exponate caracteristice culturii Sava. În zilele de 29 și 30 august au avut loc ședințele de comunicare, prezidate, pe rând, de prof. dr. M. Petrescu-Dimbovița, dr. P. Georgieva și prof. dr. M. Özdoğan. Comunicările, însoțite de obicei de proiecții și planșe, au fost urmate de discuții. Din cele 20 comunicări înscrise în program s-au susținut 15, care, după conținut, pot fi distribuite în trei grupe, respectiv culturi arheologice, metalurgie și cercetări cu caracter interdisciplinar.

Din prima grupă, celei au fost susținute de arheologi din Bulgaria și câte una de arheologi din România, Ucraina, Republica Moldova, Germania și Turcia. Arheologii din Bulgaria au pus în discuție principalele probleme ale eneolitului din Bulgaria și ale relațiilor cu alte culturi (prof. dr. H. Todorova, Sofia), cultura Galatin de la începutul mileniului al IV-lea î. de Hr., care a avut legături și cu cultura Sălcuța (dr. P. Georgieva, Sofia), așezările din calcoliticul și bronzul timpuriu (3700—2800 î. de Hr., după datele C 14 convenționale) din regiunea Veliko Tărnovo (dr. V. Ilieva), așezarea preistorică de la Teleș Reduțe și problema așa-zisei perioade de tranziție din partea centrală a nordului Bulgariei (V. Gergov, Plevna), precum și aspecte ale interacțiunilor culturale din sud-estul Europei în mileniul al IV-lea î. de Hr., în care s-au făcut referiri la legăturile culturale și cronologice din spațiile carpato-balcanic, nord-estul Egeei și nord-vestul Anatoliei (dr. L. Nikolova, Sofia). La acestea se adaugă câte o comunicare susținută de arheologi din România, Republica Moldova, Ucraina, Germania și Turcia. Astfel, în comunicarea în legătură cu sud-estul Transilvaniei în eneolitul târziu și calcolitic s-a dezbătut problema sincronizării aspectului Ariușd (5690 ± 50 și 5330 ± 80 după datele C 14 calibrate și convenționale) din sud-estul Transilvaniei cu culturile Cucuteni A, Tripolle B1, Gumelnița B1 și Petrești, precum și evoluția acestui aspect în vremea corespunzătoare culturilor Cucuteni A—B și B, Gumelnița târzie, Cernavoda I, Tiszapolgár și Badrogeresztir (conf. dr. A. László, Iași). În continuare, relativ la steпа nord-pontică în perioada eneolitului târziu și a bronzului timpuriu (al doilea sfert al mileniului al III-lea î. de Hr. sau al treilea sfert al mileniului al IV-lea

î. de Hr., după datele C 14 convenționale și calibrate) s-a scos în evidență poziția independentă a aspectelor regionale în eneolitul târziu din regiunea respectivă și apoi transformările ulterioare de la începutul epocii bronzului (al treilea sfert al mileniului al III-lea î. de Hr. sau ultimul sfert al mileniului al IV-lea î. de Hr. după datele C 14 convenționale și calibrate) din vremea corespunzătoare culturii *Iamnaia*, căreia îi corespunde în Balcani și zona carpato-dunăreană culturile blocului Ezero-Coșofeni-Baden (dr. I.V. Manzura, Chișinău). De asemenea, în comunicarea privitoare la eneolitul de stepă din nordul Mării Negre și al Mării de Azov pe baza datelor mormintelor (a doua jumătate a mileniului al III-lea î. de Hr. sau începutul mileniului al IV-lea î. de Hr. și al treilea sfert al acestui mileniu după datele C 14 convenționale și calibrate) s-au sincronizat aceste morminte cu fazele B1 și C1 ale culturii Tripolie, precum și cu culturile Cernavoda I-Pevet și Galatin din nordul Bulgariei, punându-se problema raporturilor mormintelor respective cu culturile amforelor sferice și a paharelor în formă de pălnie, ca și a infuențelor lor asupra formării grupului Novosvobodnaja din Caucazul de nord (dr. J.J. Rassamakin, Kiev). La fel, în comunicarea relativ la trecerea de la eneolitul nou la cel târziu în zona Mittelrand (dintre lacul Léman și Berna), din vestul Elveției, sub forma transformărilor culturale sau a schimbărilor profunde culturale, s-au analizat culturile eneolitului nou Cortaillod (circa 3850—3300 î. de Hr.) și târziu Hergener (circa 3300—2950 î. de Hr., pe bază dendrocronologică), susținându-se, pe baza metodelor arheologice și din domeniul paleobotanicii, că în timp ce cultura Cortaillod este orientată spre vest, aceea de tip Hergener spre est. Rezultatele obținute s-au comparat cu acelea din alte regiuni, pentru a se putea preciza dacă se constată anumite regularități în schimbările culturale din zona respectivă de la eneolitul nou la cel târziu (dr. Claus Wolf, Freiburg i. Br. și Lausanne). În fine, în comunicarea privitoare la problemele și perspectivele cercetării perioadei calcolitice în centrul Anatoliei, care nu prezintă nici una din caracteristicile câmpiei Konya sau din sud-estul Anatoliei, a reieșit, că au sporit cunoștințele relativ la această perioadă din zona respectivă, prin cercetările recente de la Kösk Höyük, Pınarbası, Kabakulak, Gelveri și din alte locuri, caracterizate prin descoperiri de ceramică cu slip roșu sau acoperită cu negru și cu decor incizat, creștat, în relief și pictat cu alb pe fundul închis al vaselor (dr. Geoffrey Summers, director adjunct al Institutului Britanic de Arheologie de la Ankara).

În domeniul metalurgiei, a fost o singură comunicare privitoare la topoarele de aramă cu două tăișuri dispuse cruciș (*Kreuzschneidige Äxte*), răspândite din Slovacia și Austria până în România, Republica Moldova și Bulgaria, remarcându-se, de autor, mai multe grupe de asemenea obiecte (Ariușd, Jászladány, Tg. Ocna, Nogradmarcal, Kladari-Cepin), precum și legătura strânsă dintre unele tipuri și anumite grupe metalice, a căror răspândire atestă câteva zone de concentrare, interpretate ca zone de producție, specifice pentru tipurile respective, dintre care unele au în compoziția lor arsen (Kalin Dimitrov, Sofia).

În fine, în domeniul cercetărilor interdisciplinare au fost susținute alte patru comunicări de specialiști din România, Turcia, Ucraina și Italia. Astfel, în comunicarea privind unele din principalele rezultate ale cercetărilor interdisciplinare relativ la cultura Cucuteni (3800—2900 și 4500—3200,

după datele C 14 convenționale și calibrate) s-au prezentat unele probleme ale acestei culturi sub aspect etno-arheologic, paleobotanic, paleozoologic, petrografic, tehnologic și paleoantropologic (prof. dr. M. Petrescu-Dimbovița, Iași). De asemenea, în comunicarea privitoare la abordarea geo-arheologică a problemei Mării Negre, Bosforului și Mării de Marmara, s-au avut în vedere implicațiile mediului geografic în istoria culturală a regiunii, respectiv nivelurile acestor două mări în funcție de fluctuațiile climatice și de regimul apelor, precum și rezultatele studiilor geomorfologice și arheologice din zonă (prof. dr. M. Özdoğan, Istanbul). La acestea se adaugă alte două comunicări susținute de specialiști în domeniul paleobotanicii și geologiei. În comunicarea relativ la particularitățile complexelor paleobotanice din eneolitic și epoca bronzului din teritoriul Ucrainei, s-au pus în discuție culturile de cereale și leguminoase din cultura Tripolie (fazele A, B și C) și Usatovo, aparținând triburilor de agricultori primilivi și crescători de vite din zonele de silvostepă și stepă între mijlocul mileniului al IV-lea î. de Hr. și începutul mileniului II î. de Hr. (dr. G.A. Paškevici, Kiev). În fine, în comunicarea din domeniul geologiei s-a scos în evidență pe de o parte că depunerile geologice din Sardinia prezintă legături cu cele din Insulele Balceare și Franța, fiind deosebite de cele din restul Italiei, iar pe de alta că privitor la Sardinia punctul de vedere al geologilor este diferit de al arheologilor (prof. S. Ginesu și dr. S. Sias, Sardinia).

Tot cu privire la acest simpozion, în după masa zilei de 28 august, după deschidere, s-au vizitat unele monumente istorice din vechiul oraș, cunoscut sub numele de Melsabria și apoi de Messambria, Messembria și Nessebr, transformat astăzi în „oraș de artă”, inclus în patrimoniul cultural mondial de sub egida UNESCO. Din explicațiile obținute la fața locului și din lucrarea *Nessebăr* din 1989 a prof. dr. V. Velkov, directorul Institutului Arheologic din Sofia, am putut înțelege mai bine istoricul acestei așezări, fostă la început tracă și apoi din sec. VI î. de Hr. colonie greacă, cucerită de romani în 72 î. de Hr. și apoi o importantă așezare romano-bizantină și medievală, aparținând pe rând bizantinilor, bulgarilor, rușilor și turcilor până în 1878 când a fost

eliberată de sub turci. Dintre numeroasele monumente istorice se remarcă poarta centrală din Nessebărul medieval și o parte din zidul paleobizantin; turnul pentagonal de la nord de poarta de intrare (sec. IV—V); vestigiile Bisericii paleobizantină Elcusa din sectorul nordic (sec. IV); vechea mitropolie (sec. IV—V), o bazilică fără de boltă, cunoscută din legendă sub denumirea de Sf. Sofia, care, cu unele modificări, a fost utilizată ca bazilică în tot evul mediu; Biserica „Sf. Ioan Botezătorul” cu fresce (sec. X—XI), transformată astăzi în muzeu arheologic; Biserica Sf. Paraschiva (sec. XIII); Biserica „Christos Pantocrator” (sec. XIII); Biserica „Sf. Ștefan”, Noul Episcopat (sec. X), fără de boltă și cu fresce din sec. XVI ș.a. La acestea se adaugă numeroase case-monumente de arhitectură din epoca redeșteptării naționale (sec. XIX), cu parterul construit din piatră, deseori acoperit cu lemn, și etajul din lemn; mori de vânt din sec. al XIX-lea, lângă istmul care leagă vechiul de noul oraș.

Un alt obiectiv vizitat, în după masa zilei de 29 august, a fost *tell*-ul de la Kozarev, din apropierea de satul Kablaškovo, în care s-au efectuat săpături arheologice în ultimii doi ani sub conducerea dr. P. Georgieva, care a dat explicațiile necesare. *Tell*-ul acesta cu dimensiunile de 100 m × 120 m și înălțimea de 14 m conținea, după cercetările în curs, la partea inferioară resturi de locuire (platformă puternic incendiată, fragmente ceramice și grupe de pietre) din vremea culturii Sava, corespunzătoare cu Karanovo V și Vinča B, iar la partea superioară alte asemenea resturi de locuire, aparținând la două etape ale culturii Varna, respectiv veche și târzie, precum și Bronzului vechi.

În încheiere, considerăm că Simpozionul internațional cu privire la mileniul al IV-lea î. de Hr. de la Nessebăr a fost reușit, atât prin problematica comunicărilor susținute și a discuțiilor purtate, care prezintă interes și pentru istoria veche a țării noastre, cât și prin vizitele efectuate la cele două obiective mai sus-menționate. Organizatorii Simpozionului doresc, în continuare, să publice comunicările, pentru care ne-au informat că au asigurate fondurile necesare.

MIRCEA PETRESCU-DÎMBOVIȚA